

طبع و نشر

چاپ اول

بهرستان

بخت یا خیانت

فایزیه

کنفرانس برلین؛ خدمت یا خیانت

به کوشش

محمد علی زکریایی

انتشارات طرح نو

خیابان خرمشهر (آپادانا) - خیابان نوبخت
کوچه دوازدهم - شماره ۱۲ - تلفن: ۸۷۶۵۶۲۲

کنفرانس برلین: خدمت یا خیانت • به کوشش: محمدعلی زکریایی • مدیر هفزی و
طراح جلد: بیژن صیفوری • صفحه‌آرایی: خروغچینی هُما (امید سیدکاظمی) • چاپ:
مازیار • نوبت چاپ: چاپ اول، ۱۳۷۹ • شمارگان: ۱۰۰۰۰ جلد • قیمت: ۲۹۰۰ تومان
همه حقوق محفوظ است.

شابک: ۹ - ۱۶ - ۷۱۳۴ - ۹۶۴ - ۹ - ISBN: 964-7134-16-9

زکریایی، محمدعلی ۱۳۴۷ -
کنفرانس برلین: خدمت یا خیانت / به کوشش محمدعلی زکریایی. - تهران: طرح نو،
۱۳۷۹.
۵۹۸ ص. - (فرهنگ عمومی)
کتابنامه به صورت زیرنویس.
۱. ایران - تاریخ - جمهوری اسلامی، ۱۳۵۸ - مقاله‌ها و خطابه‌ها، ۲. ایران -
تاریخ - انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ - مقاله‌ها و خطابه‌ها، ۳. اسلام و اجتماع، ۴. انقلاب اسلامی،
الف. کنفرانس برلین (۲۱ - ۱۹ فروردین ۱۳۷۹). ب. عنوان.

فهرست

۱۱	□ مقدمه
۳۹	فصل اول: روایت کنفرانس سه‌روزه برلین
۳۹	جزوه راهنمای کنفرانس برلین
۴۰	موضوعات کنفرانس
۴۲	زمان‌بندی و برنامه‌های کنفرانس برلین
۴۶	برنامه موقت میهمانان پس از برگزاری کنفرانس بنیاد هاینریش بُل
۵۰	روز اول: جمعه ۷ آوریل ۲۰۰۰ — ۱۹ فروردین ۱۳۷۹
۵۰	فضای کنفرانس در روز اول
۵۰	روایت اول گزارش نخستین روز کنفرانس
۵۲	روایت دوم گزارش نخستین روز کنفرانس
۵۴	روایت سوم گزارش نخستین روز کنفرانس
۵۹	متن سخنرانیه‌های روز اول
۵۹	موضوع بحث: ایران بعد از انتخابات مجلس
۶۰	مهرانگیز کار
۶۲	عزت‌الله سبحانی
۶۴	حسن یوسفی اشکوری
۶۸	کاظم کردوانی
۷۱	اکبر گنجی
۷۴	○ پرسش و پاسخ

۱۰۵	روز دوم: شنبه ۸ آوریل ۲۰۰۰ — ۲۰ فروردین ۱۳۷۹
۱۰۵	فضای کنفرانس در روز دوم
۱۰۵	روایت اول گزارش دومین روز کنفرانس
۱۰۷	روایت دوم گزارش دومین روز کنفرانس
۱۱۱	روایت سوم گزارش دومین روز کنفرانس
۱۱۳	روایت چهارم گزارش دومین روز کنفرانس
۱۱۶	متن سخنرانیهای روز دوم
	موضوع بحث: وضعیت و موقعیت دانشگاهها؛ اسلام و دموکراسی در آئینه
۱۱۶	اعتراضهای دانشجویی
۱۱۶	علیرضا علوی تبار
۱۲۲	علی افشاری
۱۲۳	شهلا لاهیجی
۱۲۴	محمود دولت آبادی
۱۲۵	سخنان مخالفین
۱۳۱	جلسه بعدازظهر، ساعت ۱۶:۳۰ — ۱۴
۱۳۱	موضوع بحث: اصلاح طلبی اسلامی و جامعه مدنی مدرن
۱۳۳	حسن یوسفی اشکوری
۱۳۶	جلسه بعدازظهر، سالن شماره ۲، ساعت ۱۶:۳۰ — ۱۴
۱۳۶	موضوع بحث: اقتصاد و سیاست محیط زیست در جمهوری اسلامی
۱۳۶	فریبرز رئیس دانا
۱۴۷	علیرضا علوی تبار
۱۵۳	خدیجه مقدم
۱۶۱	روز سوم: یکشنبه ۹ آوریل ۲۰۰۰ — ۲۱ فروردین ۱۳۷۹
۱۶۱	فضای کنفرانس در روز سوم
۱۶۱	روایت اول گزارش سومین روز کنفرانس
۱۶۲	روایت دوم گزارش سومین روز کنفرانس
۱۶۶	روایت سوم گزارش سومین روز کنفرانس
۱۶۸	متن سخنرانیهای روز سوم
۱۶۸	موضوع بحث: رسانه‌ها، هنر و ادبیات در روند اصلاحات و دموکراسی
۱۶۸	چنگیز پهلوان

۱۷۵	شهلا لاهیجی
۱۸۳	محمد علی سپانلو
۱۸۷	حمیدرضا جلایی پور
۱۹۳	○ پرسش و پاسخ
۲۱۲	جلسه صبح، ساعت ۱۳:۳۰ - ۱۰
۲۱۲	موضوع بحث: حقوق و جنبش زنان
۲۱۲	مهرانگیز کار
۲۱۸	شهلا شرکت
۲۲۶	حسن یوسفی اشکوری
۲۳۴	○ پرسش و پاسخ
۲۴۲	جلسه بعد از ظهر، ساعت ۱۷ - ۱۴:۳۰
۲۴۲	موضوع بحث: ارزیابی و چشم انداز آینده روابط ایران و آلمان
۲۴۲	جمیله کدیور
۲۴۸	○ پرسش و پاسخ
۲۶۵	فصل دوم: واکنش شرکت کنندگان کنفرانس برلین در ایران
	حمیدرضا جلایی پور
	اصلاح طلبان مسلمان: حامیان «جامعه در برگیرنده» در زمینه ایرانی
۲۶۵	آن
	چرا در برابر چشمان بیش از ۱۵۰۰ شاهد و دهها دوربین قلب واقعیت
۲۷۴	می کنند؟
۲۷۹	ناگفته های کنفرانس برلین در گفت و گو با حمیدرضا جلایی پور
۲۸۲	ما سالن را ترک کردیم ولی تلویزیون این صحنه را حذف کرد
۲۸۵	آنجا منافقین و اینجا لاریجانی به ما حمله می کند
۲۸۶	صدا و سیما باید عذرخواهی کند
۲۸۷	به تشخیص خودمان به برلین رفته بودیم
۲۸۷	پاسخ جلایی پور به دعوت شبکه ۲ سیما
	علیرضا علوی تبار
۲۸۷	کنفرانس برلین
۲۹۰	برخلاف آنچه سیما نشان داد، محل کنفرانس را ترک کردیم

- ۳۰۱ اصل برگزاری کنفرانس برلین مفید بود
- ۳۰۲ دادگاه انقلاب از جمیله کدیور و علوی تبار توضیح خواست
- اکبر گنجی**
- روزنامه کیهان به دنبال دستاویزی است تا اصلاح طلبان از صحنه حذف شوند
- ۳۰۲
- نامه اکبر گنجی به روزنامه آلمانی
- ۳۰۵
- توضیح تاگس اسپیگل در مورد مصاحبه اکبر گنجی
- ۳۰۵
- سیمای لاریجانی انتقادات ما را نسبت به براندازان خارج نشین سانسور کرد
- ۳۰۶
- اکبر گنجی، روزنامه نگار شجاع و برجسته کشور راهی سلول انفرادی شد
- ۳۱۰
- می دانستم مقابله با اشباح تاریکخانه «بازی با مرگ» است
- ۳۱۲
- نامه اکبر گنجی خطاب به صدا و سیما
- ۳۱۴
- جمیله کدیور**
- برخلاف تبلیغات مخالفان دوم خرداد، سخنرانان و شرکت کنندگان ایرانی به اعتراض جلسه را ترک کردند
- ۳۱۷
- صدا و سیما گزینشی برخورد کرد
- ۳۱۹
- پاسخ جمیله کدیور به روزنامه کیهان
- ۳۱۹
- آقای لاریجانی! فیلم سخنرانی مرا کامل پخش کنید
- ۳۲۱
- از لاریجانی شکایت خواهم کرد
- ۳۲۲
- جمیله کدیور با قرار وثیقه آزاد شد
- ۳۲۳
- حسن یوسفی اشکوری**
- اسلام اصلاح طلب و جامعه مدرن
- ۳۲۴
- گفت و گوی بی.بی.سی با یوسفی اشکوری
- ۳۳۲
- بیانیه سبحانی و یوسفی اشکوری درباره کنفرانس برلین
- ۳۳۴
- مهرانگیز کار**
- هدف چیست؟
- ۳۳۹
- علی افشاری**
- کنفرانس برلین و نعل وارونه
- ۳۳۹
- علی افشاری به دادگاه انقلاب احضار شد
- ۳۴۲

شهلا لاهیجی

۳۴۲

اقدام تلویزیون شبیه پخش برنامه هویت بود

محمود دولت‌آبادی

۳۴۴

من تکذیب می‌کنم

۳۴۴

○ اعلام آمادگی برای بحث آزاد در سیما

○ با حکم دادگاه انقلاب اسلامی چهار تن از شرکت‌کنندگان در کنفرانس برلین

۳۴۵

بازداشت شدند

○ بازجویی از افراد شرکت‌کننده در کنفرانس برلین در دادگاه انقلاب آغاز شد ۳۴۷

۳۴۸

○ آنچه در برلین رخ داد، خارج از اراده شرکت‌کنندگان بود

پیوستها

۳۵۱

□ پیوست ۱: واکنش اپوزیسیون خارج از کشور

۳۷۱

واکنش اشخاص خارج از کشور

۴۱۱

□ پیوست ۲: واکنش مسئولین نظام پیرامون کنفرانس برلین

۴۲۱

□ پیوست ۳: واکنش علما، انما جمعه و شخصیت‌های دینی

۴۳۳

□ پیوست ۴: واکنش جناح‌های سیاسی ایران

۴۹۹

□ پیوست ۵: واکنش مطبوعات

۵۵۷

□ پیوست ۶: واکنش شورای نظارت بر صدا و سیما

۵۶۳

□ پیوست ۷: واکنش سازمان صدا و سیما

۵۶۸

□ پیوست ۸: واکنش قوه قضائیه

۵۷۱

□ پیوست ۹: واکنش هیأت وزیران

۵۷۹

□ پیوست ۱۰: واکنش مجلس شورای اسلامی

۵۸۵

□ نمایه

Reza.Golshah.com
www.KetabFarsi.com

به نام خدا

مقدمه

کنفرانس «ایران بعد از انتخابات»، از ۱۹ تا ۲۱ فروردین ۱۳۷۹، به مدت سه روز از سوی «بنیاد هاینریش بُل» در خانه فرهنگی جهان در برلین برگزار شد. گردانندگان کنفرانس، «بنیاد هاینریش بُل» را این گونه معرفی می کنند:

«بنیاد هاینریش بُل، مؤسسه‌ای است که مناسبت نزدیکی با اتحادیه سبزها دارد. این بنیاد از استقلال حقوقی برخوردار بوده و در صداقت معنوی کامل فعالیت می کند. سازمان ما، سازمانی است فدرال با شاتزده بنیاد ایالتی. برترین وظیفه ما افزایش شعور و دانش سیاسی در داخل و خارج از کشور به منظور پیشبرد اراده دموکراتیک جوامع، تعهدات سیاسی- اجتماعی و تفاهم ملل است.

این بنیاد، علاوه بر وظایف فوق، در راه پیشبرد هنر، فرهنگ، علم، تحقیقات و همکاری برای توسعه، نیز فعالیت می کند. ما همچنین به مسائل زیست محیطی، دموکراسی، برابری جنسی، همبستگی و خشونت زدایی نیز توجهی خاص داریم. ما در این کار، تلاشهای هاینریش بُل در راه تشجیع مردم به مداخله مدنی در امور سیاسی را به عنوان الگوی خود قرار داده ایم.

بنیاد هاینریش بُل قصد دارد نقطه شفاف یک چنین مداخلات مدنی و قانونی باشد. قصد ما فراهم کردن امکانات لازم برای انجام مباحثات اصولی و روزآمد است. ما همچنین تلاش می کنیم شرایط را برای بررسی علمی و کارشناسانه مشکلات موجود بر سر راه روند اصلاحات اجتماعی فراهم کنیم.»^۱

«بنیاد هاینریش بُل در جزوه‌ای رنگی که در آن برنامه کنفرانس برلین و عکس هفده سخنران مهمان آمده، بروشنی هدف خود را از برپایی این کنفرانس بیان کرده بود. نام

۱. کنفرانس برلین در رسانه‌های جهان، انتشارات ترجمان امروز، اردیبهشت ۱۳۷۹، ص ۱

کنفرانس «ایران پس از انتخابات پارلمانی» و «پویایی اصلاحات در جمهوری اسلامی» بود. روی جلد جزوه، عکسی از جوانی با شور و نشاط بود که تصویری از آقای خاتمی در دست داشت و جوانان دیگری در پشت او علامت پیروزی نشان می‌دهند.

بنیاد هاینریش بُل علاوه بر دعوتنامه‌ای عام که برای شرکت مردم در کنفرانس انتشار داده بود، اطلاعیه‌ای نیز به زبان آلمانی و فارسی در مورد محتوای کار کنفرانس و اوضاع کنونی ایران پخش کرد که در آن موضع گردانندگان بنیاد دربارهٔ امور جاری ایران روشن شده بود.

بنیاد از همان آغاز نشان داد که هدف از کنفرانس برلین طرح نظرات نمایندگان فکری طیف اصلاح طلب پیرامون دولت آقای خاتمی است. افزون بر این، به گفتهٔ خود مدیران بنیاد، آنها می‌خواستند با برگزاری این کنفرانس و اقدامات بعدی، «پلی» بین اندیشمندان، منتقدان و اصلاح‌گرایان داخل کشور و فعالان سیاسی و گروه‌های مخالف خارج کشور برپا سازند.

از اهداف دیگر کنفرانس، برگزاری گفت‌وگو میان شخصیت‌های ایرانی و آلمانی در جهت گفت‌وگوی تمدن‌ها برای درک پویایی تحولات ایران و بهبود وضعیت افکار عمومی در آلمان نسبت به ایران بود. تا از این طریق روابط اقتصادی و صنعتی بین طرفین افزایش یابد. هرچند بعضی از مطبوعات آلمان این اجلاس را یک کنفرانس دولتی دانستند. اما دست‌اندرکاران این کنفرانس آن را تکذیب کردند. و برگزاری آن را از ابتکارهای خود به حساب آوردند و اعلام کردند که به‌عنوان بنیادی معنوی و جدا از دولت به این کار اقدام کردند.

در روز گشایش کنفرانس، «رالف فوکس»، عضو هیأت مدیرهٔ بنیاد، در سخنان افتتاحیه گفت: «درست است که این کنفرانس در پی دیدار «یوشکا فیشر»، وزیر امور خارجهٔ آلمان، از ایران برپا می‌شود و بعد از این دیدار، مناسبات ایران و آلمان وارد دورهٔ بهبودی می‌شود، اما انگیزهٔ اصلی این همایش مجموعه‌ای از رویدادهای کاملاً متفاوت است. جنبش‌های دانشجویی تابستان گذشته در ایران، مسئولان این بنیاد را بر آن داشت تا دگرگونی‌های سیاسی و اجتماعی ایران را، به‌شکلهای مختلف (از جمله به‌شکل برپایی چنین کنفرانسی) بررسی و ارزیابی کنند. هدف این بود که نمایندگان دیدگاه‌هایی را

دعوت کنیم که در عین اختلاف نظر، طرفدار اصلاحات در ایران هستند. از همین رو می‌بینید که چند تن از مهمانان، کسانی هستند که در سالهای نخستین انقلاب از آیت‌الله خمینی (ره) پشتیبانی کردند... مهم این است که این افراد امروزه در راه تحقق بخشیدن به اصلاحات دموکراتیک و تقویت حقوق جامعه مدنی تلاش می‌کنند و در این راه حتی خطرات سنگین شخصی را به جان می‌خرند.»

فوکس، بیانات خود را با این عبارت پایان داد که تشکیل چنین کنفرانسی «نیاز به یک نیروی فوق‌العاده و تلاش فراوان» دارد. بعدها جریان کنفرانس و پیامدهای آن نشان داد که این گفته درست بود.^۱

موضوعات کنفرانس

با نظر به هدف «بنیاد هاینریش بل» (مبنی بر دستیابی به اطلاعات و تحلیل‌های دست اول درباره تحولات جاری ایران از طریق برخی نمایندگان نیروهای اصلاح طلب و آشنایی افکار عمومی آلمان)، محورهای موضوعات زیر در کنفرانس مطرح شدند:

«ایران پس از انتخابات.

اسلام و دموکراسی در اعتراض‌های دانشجویی.

اسلام اصلاح طلب و جامعه مدنی مدرن.

چالش‌های اقتصادی و زیست‌محیطی پیش‌روی جمهوری اسلامی.

حقوق زنان و جنبش زنان.

رسانه‌ها، هنر و ادبیات در روند اصلاحات و دموکراسی.

ارزیابی گذشته و افق‌های آینده سیاسی ایران و آلمان».^۲

معرفی دعوت‌شدگان به کنفرانس برلین

کنفرانس برلین با حضور ۱۷ تن از شخصیت‌های سیاسی، مطبوعاتی، علمی، مذهبی و ادبی ایران که برخی از آنها چهره‌های شاخص اصلاح‌طلبان هستند برای این کنفرانس دعوت شدند. مدعوین با گرایش‌های دینی و سکولار بودند که به اجمال معرفی می‌شوند.

۱. عزت‌الله سجایی: از قدیمی‌ترین و برجسته‌ترین سیاسیون ایران با گرایش ملی و مذهبی در بین مدعوین کنفرانس است. سجایی مدیر مسئول دوهفته‌نامه توقیف‌شده

۱. پیام امروز، ش ۳۹، ص ۵۱.

۲. کنفرانس برلین در رسانه‌های جهان، ص ۳.

ایران فردا است و مقالات کثیری در حوزه تحلیل مسائل سیاسی و اقتصادی به نگارش درآورده است. از وی چند اثر از جمله مقدمه‌ای بر تاریخ جنبش ملی ایران و مجموعه نظریه‌ها: کتاب توسعه به چاپ رسیده است.

۲. اکبر گنجی: وی با چاپ دهها مقاله پیرامون قتل‌های زنجیره‌ای و کالبدشکافی زوایای پنهان آن، نقشی ملی که جلب توجه افکار عمومی نسبت به این وقایع شوم ایفا کرد. گنجی اصطلاحاتی چون عالیجناب خاکستری و عالیجناب سرخپوش و تاریکخانه اشباح را در ادبیات مطبوعاتی-سیاسی ایران باب کرد. حاصل کار این روزنامه‌نگار محقق، کتابهایی قابل توجه از جمله تاریکخانه اشباح، عالیجناب سرخپوش و عالیجنابان خاکستری و تلقی فاشیستی از دین و حکومت است. شجاعت و صمیمیت گنجی و نشر زنده و تحلیلهای بدیع او موجب آن بوده است که آثارش از اقبال و سیم مردم برخوردار شود. وی در حوزه امور مطبوعاتی نیز نویسنده مقالات و سرمقاله‌های سیاسی کثیری در روزنامه‌های توقیف‌شده صبح امروز و فتح است. وی مدیر مسئول و سردبیر هفته‌نامه راه نو نیز بوده است.

۳. حجت‌الاسلام حسن یوسفی اشکوری: یکی از روحانیون دگراندیش و از نیروهای ملی-مذهبی است. اشکوری در روزنامه‌ها و مجلات تخصصی مقالاتی کثیری را در حوزه اندیشه متفکران دینی و تحلیل مسائل ایران نگاشته است. کتاب نوگرایی دینی در دو جلد حاصل گفت‌وگوی وی با متفکران معاصر ایران است. از جمله کتابهای دیگر ایشان نقدی بر کتاب شهید مطهری افشاگر توطئه، شریعتی و نقد سنت و ترجمه کتاب پیشگامان مسلمان تجددگرایی در عصر جدید است. وی در حال حاضر سرپرست دفتر فرهنگی مرحوم دکتر علی شریعتی است.

۴. کاظم کردوانی: وی عضو سابق کنفدراسیون دانشجویان قبل از انقلاب در خارج از کشور است. کردوانی عضو هیأت مدیره کانون نویسندگان ایران و عضو کمیته پیگیری قتل‌های زنجیره‌ای در ایران است. از وی کتاب فرانسه پایه و نظریه و عمل و ترجمه کتاب آندره مالرو در آئینه آثارش به چاپ رسیده است.

۵. علیرضا علوی تبار: وی عضو سابق انجمنهای اسلامی و از جمله پژوهشگران و نویسندگان پرتلاش در حوزه مسائل جدید جامعه ایران است. علوی تبار سردبیر روزنامه اصلاح طلب و توقیف‌شده صبح امروز است و در حال حاضر استاد دانشگاه در رشته جامعه‌شناسی توسعه است. از وی علاوه بر مقالات تحلیلی در حوزه مسائل

سیاسی و جامعه‌شناختی، کتاب تدوین الگوی مشارکت شهروندان در اداره امور شهرها به چاپ رسیده است.

۶. حمیدرضا جلایی‌پور: وی دارای دکترای رشته جامعه‌شناسی سیاسی از دانشگاه لندن است. جامعه‌شناسی سیاسی و جامعه‌شناسی انقلاب و تحقیق درباره نقش مؤلفه‌های اجتماعی در سیاست ایران علاقه آموزشی و مطالعاتی وی را تشکیل می‌دهند. وی از جمله اولین مؤسسان روزنامه‌های مدنی و مستقل در ایران است. جلایی‌پور مدیر مسؤول و صاحب امتیاز روزنامه توقیف‌شده جامعه و از سیاست‌گذاران روزنامه‌های توقیف‌شده توس، نشاط و عصر آزادگان است. از او کتابی با نام پس از دوم خرداد (نگاهی جامعه‌شناختی به جنبش اصلاحی ایران) به چاپ رسیده و در گذشته نیز کتابهایی با نام کردستان، علل تداوم بحران کردستان پس از پیروزی انقلاب و کردستان در سالهای ۱۳۲۰-۱۳۲۴ به چاپ رسیده است.

۷. چنگیز پهلوان: از اساتید دانشگاه و کارشناس ارشد در حوزه کشورهای آسیای میانه است. پهلوان متخصص در جامعه‌شناسی فرهنگی است و از وی چند اثر به چاپ رسیده است. از جمله افغانستان: عصر مجاهدین و برآمدن طالبان، اندیشه‌های سیاسی، در زمینه ایران‌شناسی، فرهنگ‌شناسی، و ترجمه‌هایی از جمله نظریه تمدن، کتابهای ایران، کتابها.

۸. فریبرز رئیس‌دانا: از جمله اساتید حوزه مسائل اقتصادی است و در حال حاضر اقتصاددان و محقق دفتر پژوهشهای فرهنگی است. از او کتابهایی همچون پول و تورم، نومدرنها کجایند، ناموزونها، بررسیهای توسعه، بررسیهایی در آسیب‌شناسی اجتماعی در ایران، چاپ شده است.

۹. علی افشاری: از جمله دانشجویان فعال در حوزه مسائل سیاسی است و در حال حاضر عضو بخش سیاسی دفتر تحکیم است.

۱۰. محمود دولت‌آبادی: از جمله شخصیت‌های برجسته ادبی است و رمان بلند کلیدر منزلت بالایی ادبی او را پس از انقلاب تثبیت کرده است. چند مجلد از رمان مذکور به زبان آلمانی ترجمه و نشر شده است و اخیراً نیز ترجمه آلمانی رمان کلیدر به چاپ مجدد رسیده است. از دولت‌آبادی آثار دیگری از جمله اتوبوس، ققنوس، آهوی بخت من گزل، کارنامه سپنج به چاپ رسیده است.

۱۱. **مهرانگیز کار:** از جمله زنان فعال در حوزه طرح و تحلیل مسائل و حقوق زنان است و در این زمینه مطالب بسیاری را به نگارش درآورده است. او در حال حاضر نویسنده و وکیل دادگستری است. از وی کتابهای همچون رفع تبعیض از زنان، شناخت هویت زن ایران در گستره پیش تاریخ (ترجمه)، ساختار حقوق نظام خانواده در ایران، زنان در بازار کار ایران، پژوهشی درباره خشونت علیه زنان در ایران و بچه‌های اعتیاد به چاپ رسیده است.

۱۲. **شهلا شرکت:** مدیر مسئول و سردبیر ماهنامه زنان است. وی از بانوان فعال با گرایش نواندیشی دینی است که در حوزه مسائل زنان عمدتاً به طرح دیدگاههای روشنفکران دینی درباره زنان اهتمام می‌کند.

۱۳. **خدیجه مقدم:** سرپرست سازمان غیر دولتی جمعیت زنان برای مبارزه با آلودگی محیط زیست است. از مقدم کتابهای آینده زمین و تنظیم شکلها و رنگها به چاپ رسیده است.

۱۴. **شهلا لاهیجی:** از فعالترین ناشران کشور است و بیشترین نگاه را به مسائل زنان و آثار مترجمان و مؤلفان زن معطوف می‌کند. انتشارات روشنگران متعلق به اوست. علاقه به مسائل زنان موجب نگارش آثاری چند درباره زنان از جانب او بوده است. کتابهایی از جمله زنان در جستجوی رهایی (ترجمه)، شناخت هویت زن ایرانی در گستره پیش تاریخ (ترجمه) و سیمای زن در آثار بهرام بیضایی را به چاپ رسانده است.

۱۵. **جمیله کدیور:** از جمله زنان فعال در عرصه مطبوعات - سیاسی است و در حال حاضر عضو شورای سردبیری اطلاعات بین الملل است. او اخیراً نیز با رأی بالای مردم تهران به عنوان نماینده آنها به مجلس شورای اسلامی راه یافته است. کدیور مشاور سابق رئیس جمهوری (آقای خاتمی) و عضو سابق شورای اسلامی شهر تهران است. چند اثر از وی به چاپ رسیده از جمله کتاب مهم، تحول گفت‌وگوهای سیاسی شیعه در ایران، کتاب زن، انتفاضه: حماسه مقاومت فلسطین، رویارویی: انقلاب اسلامی ایران و آمریکا، پشت پرده صلح و مصر از زاویه‌ای دیگر..

۱۶. **منیرو روانی‌پور:** داستان‌نویس و نویسنده که در این کنفرانس نتوانست مطالب خود را ارائه دهد. از وی کتابهای زیادی در حوزه داستان به چاپ رسیده است؛ از جمله اهل غرق، دل فولاد، ترانه‌های کودکان، سفیدبرفی، کولی کنار آتش.

۱۷. محمد علی سپانلو: وی شاعر، مقاله‌نویس، منتقد ادبی و داستان‌نویس است. که از وی کتابهای بازآفرینی واقعیت، چهار شاعر آزادی، خاتم زمان، ساعت امید، منظومه پیاده‌روها و ترجمه کتابهای سیاحتنامه ابراهیم‌بیک، عادلها و آناپاز به چاپ رسیده است. «برگزارکنندگان کنفرانس به این حقیقت واقف بودند و همان‌طور که خود گفتند، قصد داشتند پلی بین اصلاح‌طلبان در ایران و مخالفان در خارج ایجاد کنند. هفده نفر سخنرانی که از ایران رفته بودند هر یک به سهم خود سعی داشت نشان دهد جریان اصلاحات در ایران جدی و بدون بازگشت است و تنها راه حل مسائل ایران همین جریان اصلاحات است. در هیچ موردی دیده نشد که این خانمها و آقایان چه در سخنرانیهای رسمی خود و چه در گفت و شنودها با شعارهای تند و با طرفداران براندازی نظام هماوایی کرده باشند.

محیط جلسات و مشاهده اکثریت متین [حاضرین]، بخوبی نشانگر این بود که منطق نمایندگان روشنفکران اصلاح‌طلب ایران در آنها کارگر افتاده و ارتباط معنوی لازم برای ادامه بحثها و همکاری در آینده بین طرفین به وجود آمده است.»^۱

گزارش نخستین روز کنفرانس برلین

کنفرانس «ایران پس از انتخابات مجلس» که بنیاد هاینریش بل مبتکر و سازمان‌دهنده آن است، شامگاه روز جمعه، ۱۹ فروردین ۱۳۷۹ در محل خانه فرهنگهای جهان در شهر برلین آلمان آغاز به کار کرد. و خانه فرهنگهای جهان بعدازظهر روز جمعه بزرگترین اجتماعی سیاسی خود را تجربه کرد. تا جایی که سالن انتظار بزرگ خانه فرهنگها لبریز از جمعیت بود.

از ۲ ساعت قبل از برگزاری اولین جلسه، صدها نفر در این سالن گرد آمده بودند. بزرگترین سالن این مجموعه نتوانست همه شرکت‌کنندگان را در خود جای دهد و بسیاری از مردم مجبور شدند از طریق تلویزیون که در خارج از سالن بود سخنرانیها را دنبال کنند. جمعیت قریب به ۲۰۰۰ نفر بود.

پیش از آغاز کنفرانس عده‌ای از فعالان سیاسی خارج از کشور، در محوطه جلوی خانه فرهنگها علیه برگزاری سمینار و علیه جمهوری اسلامی شعار می‌دادند. در داخل

سالن و به هنگام آغاز کار کنفرانس نیز مخالفان کنفرانس دست به اخلال زدند و سخنان افتتاح‌کننده جلسه با اعتراضها و شعارهای توهین‌آمیز مخالفین برگزاری آن مواجه گردید.

اعتراض‌کنندگان بیش از نیم ساعت جلسه را با شعارها و اعتراضهای پراکنده به تعویق انداختند. اما با تلاش افتتاح‌کننده جلسه، آقای کلاوس لینزن‌مایر^۱ و بعد از یک کشمکش طولانی بین مأمورین امنیتی و معترضین بالاخره احتمال تعطیلی کنفرانس منتفی شد و سمینار رسماً آغاز به کار کرد.

وقتی که افتتاح‌کننده جلسه فضای اجلاس را متشنج دید تلاش کرد تا مانع عدم برگزاری اجلاس شود و با توضیح و در یک مورد با بهره‌گیری از نیروهای امنیتی حاضر در جلسه سعی نمود معترضین را آرام نماید که به دستگیری یک نفر اغتشاشگر در جلسه و اخراج او از جلسه اقدام کرد و با این کار وی چند بار از حاضرین جلسه تأییدیه خواست که جلسه را ادامه دهد. این خواسته افتتاح‌کننده جلسه با قیام اکثریت حضار در جلسه مواجه گردید و او اعلام کرد این به معنای رأی اکثریت عظیمی از حاضرین در مقابل چنده نفر از مخالفین است که با آغاز و ادامه سخنرانی تمایل ندارند و از اعتراض‌کنندگان خواست که تا به رأی هموطنان خود احترام بگذارند.

احمد طاهری، رئیس جلسه نیز در سخنان افتتاحیه خود گفت: این رسم دموکراسی نیست که جلسه معطل داد و فریادهای شما [اعده‌ای محدود اغتشاشگر] بشود. دموکراسی حکم می‌کند که همدیگر را تحمل کنیم. به حاضرین وقت داده خواهد شد که نظرات خود را با جمع در میان بگذارند. در ماههای گذشته بحثهای زیادی درباره روند اصلاحات در ایران صورت گرفته و ما انتظار داریم که بنیاد هایت‌ریش بل که از همکاری خانه فرهنگهای جهان برخوردار شده است و برگزاری این سمینار را تدارک دیده مورد حمایت و استقبال شما قرار گیرد. ولی صحنه‌هایی که اکنون شاهد آن بوده‌ایم برای ما بیگانه است. گویا برخی می‌خواهند اینجا را به خشونت بکشانند. آرزویم این است که این کنفرانس، موفقیت‌آمیز و آموزنده پایان پذیرد. ما با همدیگر بحث و دیالوگ احترام‌آمیز خواهیم داشت، نه اینکه سبب جبهه‌گیری و موجب نفرت گردد. ما در اینجا برای جنگ حاضر نشده‌ایم.

همکاری دمکراتیک داخل و خارج برای تأمین دمکراسی و رعایت حقوق بشر برای همه کشور ضروری است. ما از ۱۷ نفر دعوت به عمل آورده‌ایم که دربارهٔ آیندهٔ سیاسی و اجتماعی ایران بعد از انتخابات اخیر صحبت کنند و نتایج انتخابات را مورد بررسی قرار دهند. هم‌اکنون در مقابل مردم ایران شانس جدیدی فراهم شده است که ایران به‌سوی دمکراسی برود. این شانس را از دست ندهید.

پس از سخنان احمد طاهری، بار دیگر جلسه با اعتراضها و شعارهای پراکنده مخالفین مواجه شد، اما وی سخنرانان را معرفی و سمینار کار خود را آغاز کرد. سخنرانان روز جمعه، (۱۹ فروردین، ۷ آوریل ۲۰۰۰) سمینار عبارت بودند از: مهندس عزت‌الله سحابی، حجت‌الاسلام حسن یوسفی اشکوری، کاظم کردوانی، مهرانگیز کار و اکبر گنجی. سخنان سخنرانان روز اول اجمالاً به شرح زیر است:

مهرانگیز کار: از نگاه من ایران بعد از انتخابات مجلس ششم گرفتار یک بحران جدی در حوزهٔ قانونگذاری خواهد شد. مطالبات مردم ایران بسیار فراتر از شعارهایی است که مدافعان جریان اصلاح‌طلبی در ایران به آن توجه می‌دهند. این مطالبات چنان است که ضرورت دآوری و بررسی عملکرد حمایت نه‌تنها در ۱۰ سال گذشته بلکه در این ۲۱ سال را ضروری می‌سازد و مردم ایران چنین توقعی دارند...

مهندس سحابی: سخنران بعدی جلسه مهندس عزت‌الله سحابی، مدیر مسؤول نشریهٔ ایران فردا بود. وی سخنان خود را با بسم‌الله الرحمن الرحیم (که با اعتراض حضار مواجه گردید) آغاز کرد و گفت: در انتخابات اخیر اتفاقی افتاده که به لحاظ تاریخی حائز اهمیت است و آن را چیزی فراتر از یک انتخابات معمولی می‌کند و معنا و بُرد اجتماعی آن فراتر از بُرد تاریخی آن است. و این انتخابات تنها رأی به‌عده‌ای نبود بلکه مردم نشان دادند که چه می‌خواهند.

یوسفی اشکوری: وی به‌عنوان سخنران در آغاز سخنان خود گفت: [در هنگام سخنرانی وی حضار جوّ جلسه را ناآرام کرده بودند و همهٔ حاضرین و شعارهای آنها ادامهٔ جلسه را با مشکل مواجه کرده بود]. ما در داخل ایران قربانی خشونتیم و توقع ما این بود که در خارج کشور کسانی که برای آزادی و دمکراسی و مردم‌سالاری مبارزه می‌کنند رفتارهای دمکراتیک داشته باشند و حداقل در اینجا شاهد آن نوع برخوردها که در ایران با آن مواجه هستیم نباشیم. آقای اشکوری که در لباس روحانیت با شعار و

هو و جنجال مخالفین و معترضین کنفرانس روبرو بود، در ادامه سخنانش گفت: ایران هرگز بدین پایه آمادگی ورود به عرصه دموکراسی و نهادینه کردن آن را نداشته است. چرا که مطالبات دموکراتیک، عمومی، اجماع لازم حول آن، و شیوه مسالمت آمیز و معقول تا این اندازه در مردم و در نخبگان کشور عمیق نبوده است. تجربه ثابت کرد، آزادی و دموکراسی و تأمین حقوق شهروندی پیش شرط هر نوع تغییر و توسعه اجتماعی یا اقتصادی یا علمی و فرهنگی است... به گمان من چشم انداز آینده ملت ایران روشن است و دموکراسی در متن یک کنش گسترده ملی و مردمی به صورت تدریجی پیش می رود...

کاظم کردوانی: وی که بدون اعتراض حضار سخن می گفت، انتخابات مجلس ششم را آئینه تمام نمای نقاط قوت و ضعف جنبش اصلاحات دانست. او گفت مردم ایران نوع حکومت بیست سال گذشته را نمی خواهند و طرفدار آزادی و تحولات ساختاری در حکومتند. او خاتمی را معلول جنبش مردم دانست که از قبل از دوم خرداد آغاز شده بود...

اکبر گنجی: اکبر گنجی سخنان خود را این چنین آغاز کرد: «به امید بازگشت شرافتمندانه کلیه ایرانیان به ایران عزیز». وی که با اعتراض شدید حضار روبرو بود گفت: دموکراسی محصول انسانهای دمکرات است و بدون آدمیان دمکرات، ایجاد جامعه دمکراتیک محال است. کسانی که حاضر نیستند صدای مخالفان خود را بشنوند دمکرات نیستند.

رژیمهای سیاسی به دو دسته تقسیم می شوند: رژیمهای اصلاح پذیر و رژیمهای اصلاح ناپذیر. رژیمهای اصلاح پذیر از طریق دموکراتیک و مسالمت آمیز از طریق انتخابات تغییر می کنند. رژیمهای اصلاح ناپذیر را فقط از طریق انقلاب و براندازی می توان تغییر داد.

تاریخ نشان داده است که به شیوه انقلاب نمی توان به دموکراسی رسید. خشونت روشی است که محصول آن جز خشونت نمی تواند باشد. درخت مردار و متعفن خشونت میوه هایی جز خشونت و تروریسم ندارد. همان طور که بازار اقتصاد بدون رقابت نیست، بازار سیاست نیز متکی به رقابت است. آزادی بر همگان مقبول نیست، تنها کسانی آن را می پسندند که کالایی برای عرضه داشته باشند، آنهایی که کالایی ندارند با آزادی مخالفند و اجازه سخن گفتن به مخالفان را نمی دهند.

گنجی در ادامه سخنان خود درباره نظام جمهوری اسلامی (که همراه با شعار قاتل پروگمشو معترضین بود) گفت: درباره نظام جمهوری اسلامی دو قضاوت وجود دارد: عده‌ای آن را اصلاح‌ناپذیر می‌دانند و به دنبال آنند که با تروریسم آن را براندازند. اما گمان من اصلاح‌پذیر بودن آن است. شاهد مدعای من انتخابات ریاست جمهوری، شوراها، انتخابات مجلس و نشریات، بهبود وضعیت حقوق بشر و... است. گنجی در پایان سخنانش ایرانیان برون‌مرزی را دعوت به بازگشت شرافتمندانه به ایران و مشارکت در ساختن کشور کرد.

پس از سخنرانی، در حالی که برخی معترضین همچنان اعتراض و بلوا می‌کردند، پرسش و پاسخ آغاز شد. در جریان پرسش و پاسخ که اکثر سؤال‌کنندگان از اعضای حزب کمونیست کسارگری بودند، برخی از اعضا به برگزاری کنفرانس و حضور سخنرانان اعتراض می‌کردند.

گزارش دومین روز کنفرانس برلین

دومین روز همایش که به سخنرانی و بحث و بررسی درباره وضعیت دانشگاهها، اسلام، دموکراسی و اعتراضهای دانشجویی اختصاص داشت، شنبه ۲۰ فروردین ۱۳۷۹ از ساعت ده صبح آغاز گردید و تا ساعت ۱۲/۳۰ ادامه یافت.

سخنرانان دومین روز همایش عبارت بودند از: علیرضا علوی‌تبار، علی افشاری، و

کاظم کردوانی.

سخنرانی علیرضا علوی‌تبار عضو شورای سردبیری روزنامه صبح امروز پیرامون جنبش دانشجویی ایران تقریباً در فضایی آرام انجام گرفت. پس از علوی‌تبار، آقای علی افشاری عضو شورای مرکزی دفتر تحکیم وحدت صحبت کرد. هنوز دقیقه‌ای از سخنرانی آقای افشاری نگذشته بود که خانمی با مایو وارد سالن شد و همزمان سالن کنفرانس دقایقی طولانی زیر شعارهای اعتراضی عده‌ای از حاضران در سالن قرار گرفت و هر بار که سخنران آغاز سخن می‌کرد با شعارهای اعتراضی قطع می‌گردید.

پس از لحظاتی خانم شهلا لاهیجی پشت تریبون قرار گرفت و از معترضین خواست فرصت دهند که سخنران به صحبت‌های خود ادامه دهد؛ که مؤثر واقع نشد. از آقای محمود دولت‌آبادی تقاضا شد که با معترضین از پشت میکروفن صحبت کند. در

این موقع نیز فریاد توهین و اعتراض علیه دولت آبادی شروع گردید.

صحبت‌های دولت آبادی با شعار مرگ بر... مرگ بر... از سوی اخلاالگران همراهی می‌شد. آقای دولت آبادی در ادامه صحبت‌های خود گفت: چقدر از این لغت مرگ بدم می‌آید. دلم از مرگ بیزار است، چقدر از مرگ‌اندیشان و مرگ‌سازان متنفرم، در هر جا که بودم، هستم و خواهم بود.

با ادامه شعارهای اخلاالگران، جلسه همایش موقتاً قطع شد. نماینده‌ای از معترضین با حضور در پشت تریبون اخلاالگران را به آرامش دعوت کرد و از آنها خواست که از تریبون برای اظهار نظر استفاده کنند.

پس آقای علی افشاری به ادامه صحبت‌هایش پرداخت. دقایقی بعد جلسه دوباره قطع گردید. نماینده معترضین بار دیگر پشت تریبون رفت و صحبت‌های خود را تکرار کرد. همراه با وی یکی از برگزارکنندگان کنفرانس نیز صحبت کرد و معترضین را دعوت به آرامش نمود. با اینکه سخنرانی آقای علی افشاری دقایقی نیز ادامه یافت، اما همایش عملاً مختل و امکان صحبت برای سخنران بعدی، یعنی آقای کاظم کردوانی فراهم نشد و جلسه تعطیل گردید. پس از تعطیلی، حاضرین در خارج از سالن به گفت‌وگو پرداختند. نیمه دوم همایش در بعدازظهر روز شنبه نیز با اقدام‌های اعتراضی مخالفان روبرو شد. بهمن نیرومند رئیس جلسه، در سخنانی مقدماتی از توافق با معترضین خبر داد. بنا به گفته نیرومند توافق شده بود که به نمایندگان آنها امکان شرکت مستقیم در بحث داده شود.

نیرومند گفت: ما می‌خواستیم به شما نشان بدهیم که دمکرات بودن یا آزاداندیشی یعنی چه؟ از شما تقاضا می‌کنم سکوت را رعایت کنید، در تمام بحث‌ها نمایندگان شما مستقیماً شرکت خواهند کرد و امکان بیان نظرات خود را خواهند داشت. شما اگر واقعاً جریان مشخص سیاسی هستید، و دارای تفکر مشخص سیاسی هستید، بهترین موقعیت برای شما این است که بتوانید نظرات خود را ابراز کنید...

سخنان بهمن نیرومند با شعار «مزدور برو گمشو» اخلاالگران مواجه شد. در میان همه معترضین یوسفی اشکوری سخنان خود را تحت عنوان «اسلام اصلاح طلب و جامعه مدرن» آغاز کرد.

در طول صحبت‌های اشکوری یک لحظه صدای اعتراض و شعارهای «مرگ بر...»

معارضین خاموش نشد و آقای اشکوری تنها توانست نیمی از مطلب خود را عرضه کند که جلسه با حضور یکباره یکی از اخلاالگران مرد که لخت مادرزاد بود و ترک جلسه از طرف سخنرانان تعطیل گردید. به دنبال این اخلاالگری، برگزارکنندگان همایش تصمیم گرفتند حضور افراد در جلسات بعدی با کارتهایی که قبلاً به آنها داده می‌شود، امکان‌پذیر باشد.

همزمان با این جلسه، سخنرانیهای فریبرز رئیس‌دانا، غلیرضا علوی تبار و خدیجه مقدم در سالن دیگری پیرامون اقتصاد و سیاست محیط زیست در جمهوری اسلامی به آرامی برگزار گردید.

گزارش سومین روز کنفرانس برلین

سومین روز کنفرانس روز یکشنبه، ۲۱ فروردین ۱۳۷۹ با موفقیت برگزار گردید. در پی برهم خوردن اجلاس روز جمعه، تمهیداتی برای ادامه کار و جلوگیری از عدم موفقیت کار کنفرانس توسط برگزارکنندگان با بهره‌گیری از همراهی شرکت‌کنندگان صورت گرفت و با توزیع کارتهای دعوت برای حضور در سالن کنفرانس و سخنرانیها، عملاً کسانی که در روزهای گذشته باعث کندی کار کنفرانس و تعطیلی آن شده بودند از حضور در سالن منع گردیدند و برنامه کار روز آخر همایش (یکشنبه، ۹ آوریل) تماماً انجام شد و علاوه بر آن، یکی از بحثهای اجلاس روز شنبه (حقوق زن و جنبش زنان) نیز که به هم خورده بود، در فاصله دو برنامه صبح و عصر اجلاس یکشنبه گنجانده شد. روز یکشنبه نیز تالار «خانه فرهنگهای جهان» پذیرای جمعیت کثیری از علاقه‌مندان بود و همه برنامه‌های اجلاس بدون وجود دردسر و مزاحمتهای روزهای پیشین در ساعت مقرر پایان پذیرفت. توزیع کارت و ایجاد محدودیت تصمیمی بود که معارضین با شیوه قلدرمآبانه خود در طی دو روز عملاً به برگزارکنندگان کنفرانس تحمیل کردند. شرکت‌کنندگان و حاضرین در کنفرانس از اینکه این همایش ناکام نگردید، علی‌العموم اظهار رضایت می‌کردند. موضوعات روز سوم در سه جلسه به شرح زیر برگزار گردید.

موضوع اول: پیرامون «رسانه‌ها، هنر و ادبیات در روند اصلاحات و دموکراسی»

بود. در این بحث چنگیز پهلوان، حمیدرضا جلابی‌پور، محمدعلی سپانلو و شهلا لاهیجی سخنرانی کردند.

چنگیز پهلوان: در سخنرانی ایشان چند نکته حساسیت برانگیز مطرح شد. یکی اینکه دوم خرداد، رخداد اصیل و پایداری نیست. دوم این که اصلاح طلبان مسلمان افرادی وابسته به حکومت اند و از رانت حکومت استفاده می کنند در صورتی که روشنفکران سکولار از حقوق خود محروم اند. سوم، اینها (اصلاح طلبان مسلمان) دنبال نجات جمهوری اسلامی هستند و ما (یعنی آقای پهلوان) دنبال نجات ایران هستیم. چهارم، جریان روشنفکری دینی جریان اصیلی نیست بلکه محصول تعارضهای جامعه است و اصلاح دینی واقعی باید از درون خود حوزه شروع شود. پنجم، اصلاح طلبان مسلمان و نیروهای طرفدار حکومت، از سخنان امثال آقای پهلوان «گفتاربرداری» می کنند. روشنفکران دینی، سخنی و مطلبی که خود تولیدکننده آن باشند، ندارند و دوم خردادیها وقتی از نظرات بهره برداری می کنند، صاحبان آن نظرات را نیز در قدرت سهیم نمی کنند و آنها را حذف می کنند.

حمیدرضا جلالی پور: روز یکشنبه که پلیس برلین نیروهای برانداز را از کنفرانس اخراج و امنیت آن را برقرار کرد، قرار بود اکبر گنجی در میز گرد «بررسی مطبوعات» شرکت کنند. وی به دلیل شدت بیماری (آنفلوآنزا) نتوانست در کنفرانس شرکت کند. لذا بنا به پیشنهاد علیرضا علوی تبار و شهلا شرکت قرار شد، جلالی پور به جای گنجی در این میز گرد شرکت کند. جلالی پور، سخنان خود را با طرح یک سؤال به این معنا که، «اصلاح طلبان در پی تشکیل چه نوع جامعه ای هستند؟» شروع کرد. و در ادامه گفت: «ما معتقدیم اگر اصلاح طلبان مسلمان حرفی برای گفتن دارند این را باید در یک رقابت دموکراتیک ارائه نمایند».

وی پیرامون بررسی وضع مطبوعات گفت: روند بهبود مطبوعات پس از جنگ یک روند مثبت است و ویژگی مطبوعات دوم خردادی، محوری بودن نهادهای مدنی است. و ثبات آینده مطبوعات باید، بیشتر باشد. جلالی پور در ادامه سخنان خود به موانع درونی مطبوعات پرداخت و پس از آن نکات مطرح شده از طرف چنگیز پهلوان را مبنی بر گفتاربرداری نیروهای دوم خردادی پاسخ داد.

شهلا لاهیجی: وی در خصوص مشکلات نشر و چاپ کتاب و مشکلات نویسندگان و موضوع ممیزی سخن گفت. و نقدهایی هم پیرامون مسائل جامعه در حوزه فرهنگ مطرح کرد.

محمد علی سپانلو: وی پیرامون ملازمه سرگذشت ادبیات فارسی با نهضت‌های فکری سخن گفت و با خواندن قطعاتی از شعرهای فارسی در دوره‌های مختلف در پی بیان خواست مردم و شرایط جنبش آزادیخواهی بود.

در ادامه جلسه، جلسه پرسش و پاسخ برگزار شد که گفت‌وگوی جلالی‌پور و پهلوان در این جلسه حائز اهمیت است.

موضوع دوم: پیرامون «حقوق و جنبش زنان» بود که در آن بحث، مهرانگیز کار، شهلا شرکت و یوسفی اشکوری سخنرانی کردند.

مهرانگیز کار: وی پیرامون حقوق زن در ایران سخن گفت. او معتقد است ساختار حقوق ایران در امر حقوق زن، حقیقتاً زن‌ستیز است. وی از کسانی که حقوق زنان را در اولویت قرار نمی‌دهند انتقاد کرد و گفت: باید با کمک نیروهای دینی و ملی، و مشخصاً اصلاح طلب قوانین مربوط به زنان در قانون اساسی بازنگری شود.

شهلا شرکت: وی به بحث زنان مذهبی و غیر مذهبی پرداخت. او معتقد است می‌توانیم فمینیست بومی داشته باشیم و فضای پس از دوم خرداد، فشارها را برای حضور زنان در عرصه‌های مختلف کم کرده است و در ادامه پیرامون موضوع حجاب سخنانی را مطرح کرد.

یوسفی اشکوری: وی پیرامون حقوق زنان در اسلام مطالبی را مطرح کرد و با طرح چند سؤال گفت: حقوق زنان از منظر اسلام در شرایط دنیای امروز چه وضعی دارد؟ آیا نباید اجرا شود؟ یا باید اجرا شود؟ وی در آخر گفت: همان‌طور که قوانین اجتماعی قابل تغییر است، در مورد حقوق زن هم مسائل قابل تغییر است، منتها باید کارشناسی شود. موضوع سوم، «ارزیابی آینده رابطه ایران و آلمان»: سخنرانان، جمیله کدیور، چنگیز پهلوان، بهمن نیرومند و ولفگانگ اشپینگر (از وزارت خارجه آلمان) ریتر گریس‌هابر (نماینده مجلس از حزب سبزها) بودند.

جمیله کدیور: وی از گروه‌های ضد انقلاب و رسانه‌های آلمان انتقاد کرد و از آلمان خواست در امر انتقال تکنولوژی و توسعه همکاری‌های علمی و اقتصادی با جمهوری اسلامی ایران همکاری تنگاتنگ داشته باشد و در فکر آینده خوب روابط با ایران باشد. کدیور در ادامه سخنان خود گفت: آلمان حق دیکته کردن سیاست خود را بر ایران ندارد و باید بداند ایران با ثبات‌ترین کشور در منطقه است. وی افزود اروپا و آلمان

بخوبی می‌دانند که ایران از نظر ژئوپلیتیک یکی از مهمترین کشورها است. وی اضافه کرد: انقلاب ایران یک انقلاب اسلامی بوده است که نتایج طبیعی خود را برای این ملت به ارمغان آورده است و انتخابات سه سال قبل دستاوردهای بسیار مهمی را برای ملت ایران به همراه داشته است، ولی انعکاس آنها در رسانه‌های آلمان بسیار نادرست بوده است...

وی در خاتمه خواهان ارتباط سیاسی قوی و باثبات بین آلمان و ایران، خارج از فشار گروه‌ها و دیگر کشورها شد و از نهادهای غیرسیاسی همچون نهادهای فرهنگی و اقتصادی و غیره آلمان خواست، در توسعه روابط خود با جمهوری اسلامی بکوشند.

واکنش اپوزیسیون خارج از کشور

در آستانه برگزاری کنفرانس بعضی از گروه‌های اپوزیسیون خارج از کشور، بویژه «حزب کمونیست کارگری»، به طور علنی با برگزاری کنفرانس مخالفت کرده بودند. «حزب کمونیست کارگری ایران» که هسته اصلی آن در سوئد است و در تمام شهرهای عمده مراکزی هرچند کوچک دارد. این گروه در گذشته هم نشان داده که برای برهم زدن سخنرانیهای اصلاح‌طلبان از مهارت و تجربه کافی برخوردار است و در گذشته نیز در شهرهای کلن، هامبورگ، برلین، پاریس، استکهلم و جاهای دیگر، سخنرانی اصلاح‌طلبانی را که از ایران دعوت شده بودند، برهم زده است. می‌توان گفت انجام این عملیات با حضور عبدالکریم سروش در محافل و مجالس خارج از ایران آغاز شد؛ که ابتکار عمل آن با سازمان مجاهدین بود.

بعدها اخلاف در این‌گونه سخنرانیها، با سعی در جلوگیری از سخنرانیهای مسعود بهنود، حبیب‌الله پیمان، عبدالعلی بازرگان، فائزه هاشمی، ابراهیم یزدی، [و حتی نمایندگان رسمی جمهوری اسلامی ایران از جمله آقای کمال خرازی وزیر محترم امور خارجه و وزیر محترم ارشاد آقای عطاءالله مهاجرانی] و خانمها و آقایانی از این طیف، در سراسر اروپا ادامه پیدا کرد. ولی کثرت حضور ایرانیان خارج از کشور و ابراز علاقه شدید برای شنیدن سخنان زنان و مردانی که در داخل کشور زندگی می‌کنند و زبان به انتقاد از کارهای نظام می‌گشایند باعث شد که چنین اخلافایی بی‌نتیجه بماند و تقریباً در تمام موارد خود ایرانیان حاضر در سخنرانیها به اخلافگران اخطار دادند که برای

شنیدن نظرات و بحث آزاد جمع شده‌اند و حاضر نیستند اخلاص را تحمل کنند و مزاحمان را از جلسات اخراج کردند. از آنجایی که معمولاً شمار این مزاحمان اندک بود چاره‌ای جز تسلیم نداشتند.

در کنفرانس برلین نیز می‌شد به همین شکل عمل کرد، اما وضع طور دیگری بود. مدیران بنیاد هاینریش بل که از اعضای برجسته حزب سبزها هستند هیچ‌گونه تمایلی نداشتند که افراد حاضر در کنفرانس را به‌زور اخراج کنند. زیرا اصلاً خود همین سبزها بودند که زمانی این‌گونه کارها را باب کرده بودند. از این گذشته، وجهه بنیاد هاینریش بل به عنوان مرکزی برای دفاع از آزادیخواهان و کسانی که به خاطر ابراز عقیده تحت تعقیب دولتهای خود قرار دارند، اجازه نمی‌داد که با معترضان رفتاری شود که خود با آن مخالفند. حزب سبزها و بنیاد طرفدار این حزب می‌کوشیدند در این جلسات امکان گفت و شنود هرگونه عقیده و نظر درباره مسائل جاری ایران وجود داشته باشد. از همین رو، توسل به‌زور و بخصوص استفاده از پلیس برای اخراج معترضان، برای آنها جلوه‌ای بغایت شرم‌آور داشت و گرنه از همان آغاز از تمام امکانات قانونی برای برپایی یک کنفرانس آرام برخوردار بوده‌اند؛ بویژه که حزب سبزها اکنون در دولت آلمان قدرت فراوانی دارد و «یوشکا فیشر» یکی از رهبران این حزب، وزیر خارجه بانفوذ کشور است.

جنگجالی که در کنفرانس برلین برپا شد فقط کار «حزب کمونیست کارگری» نبود، بلکه اشخاص و گروههای دیگری نیز دانسته یا ندانسته آب به آسیاب این گروه ریختند، از جمله فرج سرکوهی و عباس معروفی دو نویسنده و روزنامه‌نگاری که از ایران گریخته‌اند و از کمکهای بنیاد هاینریش بل بخوبی بهره‌مند شده‌اند، پیش از تشکیل کنفرانس برلین و در جریان آن، با انتشار بیانیه‌هایی با این کنفرانس مخالفت کردند. جز این دو تن، پاره‌ای از افراد وابسته به جناحهای چپ افراطی که حتی در گروههای خود هم دیگر پایگاهی ندارند به هر نحو که ممکن بود، جنگجالی را دامن زدند. غیر از این، به گفته یکی از دست‌اندرکاران حزب سبزها، حسودان نیز بیکار ننشسته و سهم خود را در انجام مقاصد «حزب کمونیست کارگری» ایفا کردند. لازم به یادآوری است که «سازمان مجاهدین خلق» حداقل، نقش ظاهری در این کنفرانس نداشت. «مجاهدین خلق» از مدتها پیش در استراتژی خود تغییراتی دادند و به جای حضور در کنفرانسهای

در بسته داخل سالنها که از نوعی مصونیت قانونی برخوردار است، صرفاً به تظاهرات خیابانی و با اجازه قانونی می پردازند.^{۱۰}

واکنش کنفرانس برلین در ایران

«ماجرای برلین پیش از آنکه ابعاد ملی به خود بگیرد، در سطح اعتراض به اکبر گنجی مطرح شده بود. یک روزنامه عصر [کیهان] تیتر زده بود: «جریان اصلاح طلبی [امام] خمینی را به موزه تاریخ می برد» و این نقل تیتتر مصاحبه اکبر گنجی با روزنامه ناگس اسپینگل بود که روزهای بعد متن کامل آن منتشر شد. گنجی نیز با توضیح و تکذیب خود که در روزنامه های جبهه دوم خرداد چاپ می شد، به مقابله با سر و صداها برخاسته بود. اما با پخش گزارش ۳۰ دقیقه از حدوداً ۱۶ ساعت فیلم و نوار کنفرانس از سیمای جمهوری اسلامی در دو شب متوالی ۲۹ و ۳۰ فروردین ۱۳۷۹، کنفرانس برلین ابعاد تازه ای پیدا کرد و واکنشهای متفاوتی را برانگیخت. سیمای جمهوری اسلامی صحنه هایی از کنفرانس را نشان داد که در آن مخالفان با فریادهای مرگ بر... امان سخنرانان را بریده بودند و آنان را هاج و واج پشت میز کنفرانس میخکوب کرده بودند. صحنه هایی از عریان شدن یک مرد و رقصیدن یک زن هم چاشنی فیلم شده بود. اعده ای پخش این فیلم را از تلویزیون محکوم کردند و آن را سونشازی مغرضانه از جریان کنفرانس قلمداد کردند و عده ای هم از سخنرانان حاضر انتقاد کردند.

از روز بعد تیتر بزرگ و مطالب اصلی روزنامه ها حول کنفرانس برلین می چرخید. روزنامه های مخالف اصلاحات از خشم و انزجار عمومی می نوشتند و طرفداران اصلاحات از اشاعه فحشا به وسیله سیمای جمهوری اسلامی، در چشم طرفداران اصلاحات، صدا و سیما از رفتار ضد انقلاب خارج از کشور برای رویارویی جناحی در داخل کشور سود بر می گرفت؛ بیانیه جبهه دوم خرداد پخش برنامه کنفرانس برلین را با برنامه چراغ و هویت مقایسه می کرد که قصد دارد این بار تشکیل مجلس ششم را دچار اختلال کند؛ جلایی پور می گفت آنجا منافقین به ما حمله می کنند، اینجا لاریجانی، و سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی هم از «آمادگی همه جانبه شبکه مافیایی قدرت برای مقابله نهایی با پروژه اصلاحات» می گفت. در حالی که مخالفان اصلاحات در تدارک